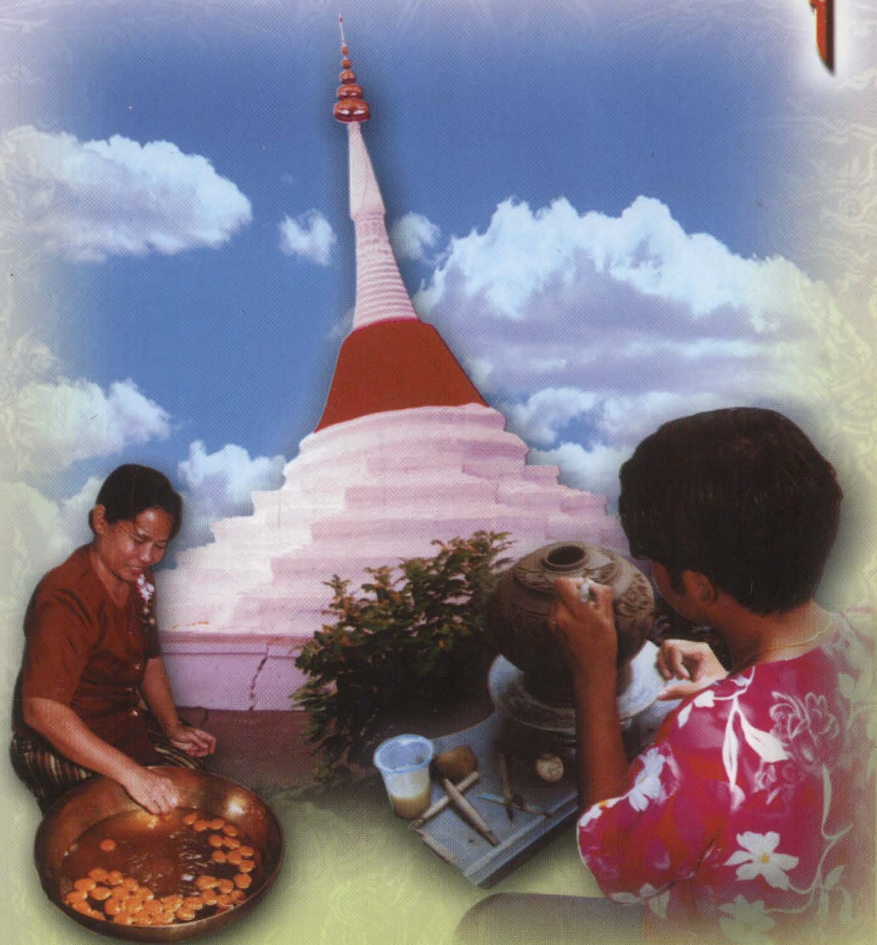

ศิลปะโบราณคดี

ของ

๔ เกาะเกว็ดและนนทบุรี ๑

หวน พินธุพันธ์

หนังสืออ่านเพิ่มเติมสังคมศึกษา

ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

เรื่อง

ศิลปะโบราณคดีของเกาะเกร็ดและนนทบุรี

รองศาสตราจารย์ทวน พินรุพันธ์

สำนักพิมพ์ประสานมิตร

ศิลปะโบราณคดีของเกาะเกร็ดและนนทบุรี

ผู้เรียบเรียง

รองศาสตราจารย์ทวน พินธุพันธ์

คณะกรรมการ

ยศ พินัสสรณ์

กศ.บ., ค.ม., ศศ.ม.

คันสนีย์ วรรณางกูร

ศศ.บ., ศศ.ม., Certificate in English for Academic Purpose

บุญเลิศ สุ่มประเสริฐ

พธ.บ. (เกียรตินิยม), ศศ.ม.

บรรณาธิการบริหาร

วิโรจน์ มงคละมณี

กศ.บ., ค.ม.

กรรมการผู้จัดการ และผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

สมศักดิ์ ทรัพย์ทวีพร วศ.บ., M.B.A.

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

ทวน พินธุพันธ์.

ศิลปะโบราณคดีของเกาะเกร็ดและนนทบุรี.--กรุงเทพฯ ฯ : ประสานมิตร, 2543.

136 หน้า.

1. เกาะเกร็ด__โบราณสถาน. 2. นนทบุรี__ภูมิประเทศและการท่องเที่ยว.
 3. นนทบุรี__ความเป็นอยู่และประเพณี. I. ชื่อเรื่อง.
- 959.312

ISBN 974-467-939-5

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

จัดพิมพ์จำหน่ายโดย

บริษัท สำนักพิมพ์ประสานมิตร (ปสม.) จำกัด

ฝ่ายวิชาการ-โซว์รูม 3382 ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ เขตห้วยขวาง กรุงเทพฯ 10320

โทร. 3181856, 3181858, 3181871, 3196235-6 โทรสาร (02) 3196187

ฝ่ายจัดจำหน่าย 54 ถนนพัฒนาการ ซอย 44 แขวงสวนหลวง เขตสวนหลวง กรุงเทพฯ 10250

โทร. 3213434, 3216613, 3210375-6 โทรสาร (02) 3219038

พิมพ์ที่

บริษัท โรงพิมพ์ประสานมิตร จำกัด

9/3 หมู่ 2 ถนนบางน้ำเปรี้ยว-องครักษ์ ตำบลทมนทอง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว

จังหวัดฉะเชิงเทรา 24150 โทร. (038) 581715-8, 581413 โทรสาร (038) 581719

คำปรารภ

ระหว่างปี พ.ศ. 2511 - 2521 ขณะข้าพเจ้าเป็นอาจารย์สอนที่วิทยาลัยครูเทพสตรี ลพบุรี และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก ข้าพเจ้าได้ออกสำรวจค้นคว้าวิจัยศิลปะโบราณคดีของจังหวัดลพบุรี อ่างทอง พิษณุโลก พิจิตร อุตรดิตถ์ และสุโขทัย แล้วนำผลการค้นคว้าวิจัยมาเขียนเป็นบทความและสารคดี ส่งไปลงพิมพ์ในวารสาร นิตยสาร และหนังสือพิมพ์ต่างๆ เช่น วิทยาศาสตร์ ชาวกรุง พาที เอกลักษณ์ไทย สยามรัฐ และวัฒนธรรมไทย เป็นต้น อีกทั้งได้นำมาจัดพิมพ์เป็นหนังสือเล่มได้แก่ ลพบุรีที่นารู้ อ่างทองของเรา พิษณุโลกของเรา พิจิตรของเรา อุตรดิตถ์ของเรา และ สุโขทัยเมืองเก่าของเรา เป็นต้น

ต่อมาข้าพเจ้าย้ายมาเป็นอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน จึงไม่ได้ออกสำรวจค้นคว้าวิจัยศิลปะโบราณคดีอีกเลย ประกอบกับได้เปลี่ยนไปสอนวิชาการบริหารการศึกษา จึงค้นคว้าเขียนบทความ และหนังสือทางการบริหารการศึกษาจนเกษียณอายุราชการ

หลังจากเกษียณอายุราชการแล้ว ข้าพเจ้ามีเวลาไปเที่ยวชมเกาะเกร็ด ซึ่งอยู่ในท้องที่อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ได้พบได้เห็นวัดวาอารามในเกาะเกร็ด รวมทั้งการประกอบอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผาและประเพณีต่างๆ ของชาวเกาะเกร็ด ล้วนน่าสนใจน่าสนใจอย่างยิ่ง จึงได้ทำการค้นคว้าวิจัยศิลปะโบราณคดี

ของเกาะเกร็ด และขยายกว้างขึ้นเป็นอำเภอปากเกร็ด และจังหวัดนนทบุรี เมื่อทำการค้นคว้าวิจัยเสร็จแล้วจึงนำมาเรียบเรียงเป็นหนังสือเล่มนี้ ข้าพเจ้าตั้งชื่อหนังสือเล่มนี้ว่า “ศิลปะโบราณคดีของเกาะเกร็ดและนนทบุรี” เพื่อพิมพ์ออกเผยแพร่แก่ผู้สนใจต่อไป

สำหรับการจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ ได้รับความอนุเคราะห์จากบริษัทสำนักพิมพ์ประสานมิตร (ปสม.) จำกัด ข้าพเจ้าขอขอบคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

หวังว่านักเรียน นิสิต นักศึกษา และท่านผู้อ่านคงได้ประโยชน์จากหนังสือเล่มนี้พอสมควร อย่างไรก็ตามข้าพเจ้าคิดว่ายังมีเรื่องราวเกี่ยวกับศิลปะโบราณคดีของเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด และจังหวัดนนทบุรี ที่ข้าพเจ้ายังไม่ได้สำรวจอีกบ้าง ข้าพเจ้าจะหาเวลาออกไปสำรวจค้นคว้าวิจัยเพิ่มเติมอีกเรื่อยๆ และคงจะนำมาเรียบเรียงเพิ่มเติม แล้วจัดพิมพ์ใหม่ในโอกาสต่อไป

หวน พินธุพันธ์

29/212 เมืองทองธานี

ถนนแจ้งวัฒนะ อ.ปากเกร็ด

จ.นนทบุรี 11120

โทร. 5032668-9

E-mail Address : huan@~~ph~~swu.ac.th,

02

huanphinthuphan@hotmail.com

สารบัญ

คำปรารภ

ศิลปะโบราณคดีของเกาะเกร็ด

นำเรื่อง	1
เกาะเกร็ดในอดีต	1
เกาะเกร็ดในปัจจุบัน	5
วัดและสถานที่ที่น่าสนใจในเกาะเกร็ด	7
วัดปรมัยยิกาวาส	8
วัดไผ่ล้อม	12
วัดเสาธงทอง	12
วัดฉิมพลี	15
วัดป่าเลไลยก์	16
วัดศาลากุล	17
เตาเผาโบราณ	18
ศูนย์ผลิตเครื่องปั้นดินเผา	18
ศูนย์แสดงเครื่องปั้นดินเผา	19
อาหารพื้นเมืองและร้านอาหารในเกาะเกร็ด	21
การล่องเรือเที่ยวรอบเกาะเกร็ด	22
โครงการในอนาคตเกี่ยวกับเกาะเกร็ด	23
วัดที่น่าสนใจในเกาะเกร็ด ในอำเภอปากเกร็ด	24
วัดกลางเกร็ด	25
วัดกุฎี	26
วัดเกาะพญาเจ่ง	27
วัดบ่อ	28

วัดสนามเหนือ	29
วัดบางพูดนอก	30
วัดบางพูดใน	30
วัดโพธิ์บ้านอ้อย	30
วัดศรีรัตนาราม	31
วัดหงษ์ทอง	32
วัดโปรดเกษ	32
วัดสะพานสูง	34
วัดท้องคุ้ง	34
วัดปากคลองพระอุดม	35
วัดเตย	36
วัดตำหนักเหนือ	37
วัดตาล	37
วัดบางจาก	38
วัดบางตะไนย์	39
วัดชลประทานรังสฤษฎ์	39
วัดมอญในเกาะเกร็ด และในอำเภopakเกร็ด	40
ชื่อหมู่บ้าน ตำบล และ วัดที่เกี่ยวข้องกับเกาะเกร็ด ...	41
ประเพณีในเกาะเกร็ด	42
ประเพณีสงกรานต์	42
แห่สงกรานต์	43
แห่น้ำหวาน	44
แห่ข้าวแช่	45
แห่หางหงส์	46

สะบ้ามอญ.....	47
ทะแยมมอญ	48
รำเจ้า.....	48
การปล่อยปลา	50
การทำบุญกลางบ้าน	52
สรงน้ำพระและเจดีย์มอญ.....	52
ประเพณีการจุดลูกหนู	53
อุปกรณ์ในการจัดทำลูกหนู	54
วิธีจุดลูกหนู	55
โรงทำลูกหนู.....	55
ประเพณีทำบุญออกพรรษา	56
ประเพณีตักบาตรทางน้ำ	56
ประเพณีตักบาตรดอกไม้ม.....	58
พิธีกรรมของการตักบาตรดอกไม้ม.....	58
ปีพาทย์มอญเกาะเกร็ด	60
ประเพณีรำมอญ.....	61
ทำรำ.....	62
การแต่งกาย	62
เพลงประกอบการรำ.....	63
ประเพณีการเล่นเพลงเจ้าขาว	64
พิธีกรรม	65
บทเพลงเจ้าขาว	66

ประเพณีการตักบาตรน้ำผึ้ง.....	66
การละเล่นเพลงระบำบ้านไกล	67
ประเพณีลอยกระทง	68
ประเพณีทำบุญตักบาตรพระร้อยแปด	70
ศิลปะโบราณคดีของนนทบุรี	73
นนทบุรีในอดีต	73
นนทบุรีในปัจจุบัน	77
คำขวัญของจังหวัดนนทบุรี.....	80
การเดินทางไปจังหวัดนนทบุรี	80
อำเภอทั้งหกของจังหวัดนนทบุรี	82
เมืองนนทบุรี	82
บางกรวย	83
บางบัวทอง	83
ไทรน้อย	84
บางใหญ่.....	84
ปากเกร็ด	85

วัดและสถานที่ที่น่าสนใจในท้องที่จังหวัด

นนทบุรี	86
วัดเขมาภิรตาราม	86
วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร	89
วัดบางศรีเมือง	91
วัดชมพูเวก	92
วัดศรีราชวร	94
วัดพิบูลเงิน	95
วัดปรางค์หลวง	95
วัดอัมพวัน	96
วัดสิงห์	97
วัดละมุดใน	97
วัดโพธิ์บางโอ	98
วัดบางขุน	98
วัดไทยเจริญ	99
วัดแก้วฟ้า	100
วัดบางอ้อยช้าง	100
วัดชลอ	101
วัดปราสาท	101
วัดสังฆทาน	102
วัดท้ายเมือง	102
วัดกลางบางซื่อ	103
วัดสวนแก้ว	105
วัดอัมฤต	105

วัดโชติการาม	106
ศาลากลางจังหวัดนนทบุรีหลังเก่า	107
พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ชาติ.....	107
สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ นนทบุรี.....	108
อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก.....	109
สวนตาลน้อย	110
สวนทิพย์.....	110
ตลาดน้ำบางคูเวียง	110
แม่น้ำลำคลองในท้องที่จังหวัดนนทบุรี	111
แม่น้ำเจ้าพระยา.....	111
คลองลัดเกร็ด	112
คลองแม่น้ำอ้อม	113
คลองบางกรวย.....	114
คลองบางบัวทอง	115
คลองพระอุดม	116
คลองบางสีทอง	116
คลองบางตะไนย์	116
คลองมหาสวัสดิ์	116
คลองบางพูด	117
คลองบางเขนเก่า.....	117
คลองบางตลาด	117
คลองบางชื้อน้อย.....	117
ทำยเรื่องศิลปะโบราณคดีของเกาะเกร็ดและนนทบุรี..	119
บรรณานุกรม.....	120
เกี่ยวกับผู้เขียน	122

นำเรื่อง

เกาะเกร็ด ตั้งอยู่ที่ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีแม่น้ำล้อมรอบ คือแม่น้ำเจ้าพระยากับคลองลัดเกร็ด จึงเรียกกันว่า เกาะเกร็ด การเดินทางไปยังเกาะเกร็ดไปได้ 2 ทางคือทางรถยนต์ โดยนำรถยนต์ไปจอดที่วัดสนามเหนือ หรือ วัดกลางเกร็ด อำเภอปากเกร็ด แล้วลงเรือที่ท่าวัดสนามเหนือ หรือ ท่าวัดกลางเกร็ด ไปยังเกาะเกร็ดได้ หรือถ้านั่งรถโดยสารไปก็สะดวกมาก เพราะมีรถโดยสารหลายสายไปปากเกร็ด แล้วเดินไปลงเรือที่ท่าวัดสนามเหนือไปยังเกาะเกร็ดได้เช่นกัน ถ้าหากไปทางเรือจะมีเรือด่วนจากกรุงเทพมหานครไปปากเกร็ด ซึ่งจอดรับคนโดยสารที่ท่าวัดราชสิงขร ท่าราษฎร์บูรณะ ท่าเตียน ท่าช้างวังหน้า ท่าพระจันทร์ ท่าศิริราช และท่าเทเวศร์ เป็นต้น

เกาะเกร็ดในอดีต

ที่มาของ เกาะเกร็ด นั้น เนื่องมาจากในสมัยอยุธยา มีเรือสินค้าทั้งในและต่างประเทศผ่านเข้ามาตามลำน้ำเจ้าพระยามากมาย เมื่อถึงรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ (พ.ศ. 2251 - 2275) ทรงพิจารณาถึงความจำเป็นที่จะต้องขุดคลองลัดตามลำน้ำเจ้าพระยาเพิ่มขึ้น เพื่อความสะดวกในการคมนาคม และการพัฒนาเศรษฐกิจของกรุงศรีอยุธยา จึงทรงมีพระราชดำริให้ขุดคลองลัดแม่น้ำเจ้าพระยา ช่วงเกาะเกร็ดที่แม่น้ำเจ้าพระยา

ไหลโค้งอ้อมไปทางทิศตะวันตก แล้วไหลวกมาทางทิศตะวันออก ในปี พ.ศ. 2265 ดังปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ตอนหนึ่ง ว่า

“ในปีขาล จัตวาศกนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระธนบุรีเป็นแม่กอง เกณฑ์ไพร่พลคนหัวเมืองปากใต้ให้ได้คนหมื่นเศษให้ขุดคลองเกร็ดน้อยลัดคู้ บางบัวทองนั้นอ้อมนัก ขุดลัดให้ตรง พระธนบุรีรับสั่งแล้วถวายบังคมลามายให้เกณฑ์คนไพร่พลในบรรดาหัวเมืองปากใต้ได้คนหมื่นเศษให้ขุดคลองเกร็ดน้อยนั้นลึก ๖ ศอก กว้าง ๖ วา ยาวทางไกล ได้ ๒๙ เส้นเศษ ขุดเดือนเศษจึงแล้วพระธนบุรีนั้นจึงกลับมากราบทูลพระกรุณาให้ทราบทุกประการ”

เมื่อขุดคลองลัดแม่น้ำเจ้าพระยาได้แล้ว ทำให้การเดินทางเรือลัดเร็วขึ้น คลองที่ขุดมีขนาดกว้างเพียง 6 วา ลึก 6 ศอก และยาว 29 เส้น เรียกคลองนี้ในสมัยนั้นว่า **คลองเกร็ดน้อย** ต่อมานิยมเรียกกันว่า **คลองลัดเกร็ด** ดันคลองหรือปากคลองเรียกกันว่า **ปากเกร็ด** ต่อมาคลองลัดเกร็ดได้ถูกความแรงของกระแสน้ำเซาะตลิ่งพัง จนกว้างมากขึ้นเรื่อยๆ กลายเป็นแม่น้ำไป บริเวณที่ดินที่เป็นเกาะเกร็ดจึงมีลักษณะเป็น “เกาะ” เรียกกันว่า “เกาะเกร็ด”

ในหนังสือโบราณเรียกเกาะเกร็ดซึ่งเป็นเกาะเล็กนี้ว่า **เกร็ดน้อย** (ที่เชียงราก จังหวัดปทุมธานี เรียกว่า **เกร็ดใหญ่** เพราะเป็นเกาะใหญ่กว่าเกาะเกร็ด) อาจเป็นไปได้ว่าคนโบราณนิยมเรียกเกาะที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ว่า **เกร็ด** ต่อมา มีการยกฐานะปากเกร็ดเป็นชื่อตำบลและชื่ออำเภอ ส่วนเกาะเกร็ดก็ได้รับการยกฐานะเป็นตำบลเกาะเกร็ดด้วย จนถึงปัจจุบันนี้